

-
- умови та ресурси Тернопільщини. Тернопіль : ТзОВ “Терно-граф”, 2011. С. 325-378.
7. Штогрин М. О., Байрак О. М., Царик Л. П., Онищенко В. А. Національний природний парк “Кременецькі гори”: сучасний стан та перспективи збереження, відтворення, використання природничих комплексів та історико-культурних традицій: монографія. К.: ТВО “ВТО Типографія від А до Я”, 2017. 292 с.
 8. Штогрин М.О. Відтворення корінних насаджень в національному природному парку “Кременецькі гори” / Матеріали I-ої Міжнародної науково-практичної конференції “Екологічний контроль і моніторинг стану дубових лісів Поділля та особливості їх природного відновлення” – Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2015 – с. 91-99.

Ігор КУЗИК,
доктор філософії (PhD), асистент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

СТРУКТУРА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ В МЕЖАХ КОМПЛЕКСНОЇ ЗЕЛЕНОЇ ЗОНИ МІСТА ТЕРНОПІЛЬ

Загальна площа комплексної зеленої зони міста (КЗЗМ) Тернопіль становить 9966 га (2690 га – лісопаркова частина і 7276 – лісогосподарська) (табл. 1). У структурі КЗЗМ переважають ліси 4907 га (49%), значну площу займають багаторічні насадження 1902,5 га (19%), 1419 га (14%) займають землі під водою та болотами, 577 га (6%) – зелені насадження загального користування, 433 га (4,5%) – зелені насадження спеціального призначення, 406,5 га (4%) – газони, пасовища і сіножаті, найменшу площу становлять зелені насадження обмеженого користування – 321 га (3,5%) [1].

Важливою характеристикою комплексної зеленої зони міста, є заповідність – рівень збереження природних комплексів її території. В межах КЗЗМ Тернопіль зосереджено 44 об’єкти природно-заповідного фонду загальною площею 1662,57 га (табл. 2). Відповідно, заповідність території досліджуваної КЗЗМ складає 16,7% (лісопаркової частини – 26,9%, лісогосподарської – 12,9%), що є достатньо високим показником в умовах урбанізованого середовища. Найбільші площі у структурі ПЗФ комплексної

зеленої зони міста Тернопіль (табл. 3) займають РЛП «Загребелля» (630 га), «Серетський» гідрологічний заказник загальнодержавного значення (301,6 га) та «Чистилівський» орнітологічний заказник загальнодержавного значення (321,0 га). Значні площі також займають заказники місцевого значення: 4 ботанічні (217 га), 3 ландшафтні (74,5 га) і 3 гідрологічні (68 га). П'ять парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, з яких 4 розташовані в адміністративних межах міста Тернопіль, займають близько 37 га. Пам'ятки природи місцевого значення, серед яких найбільше ботанічних, становлять близько 5 га [3].

Таблиця 1

Площі структурних елементів КЗЗМ Тернопіль [1]

	Структурні частини КЗЗМ	Групи насаджень		Площа, га		
Комплексна зелена зона міста	Лісопаркова частина	Зелені насадження загального користування	Парки	450,0	577,0	2690,0
			Сквери	10,5		
			Бульвари	5,5		
			Насадження житлових кварталів	111,0		
		Зелені насадження обмеженого користування		321,0		
		Зелені насадження спеціального призначення		433,0		
		Ліси		357,0		
		Газони, пасовища і сіножаті		406,5		
		Багаторічні насадження приватної забудови		256,5		
		Водні об'єкти		339,0		
	Лісогосподарська частина	Ліси		4550,0	7276,0	
		Багаторічні насадження		1646,0		
		Землі під водою та болота		1080,0		
					9966,0	

Таблиця 2

Структура природно-заповідного фонду КЗЗМ Тернопіль

Категорія об'єкту ПЗФ		Площа, га	
Регіональний ландшафтний парк		630,0	
Заказники загальнодержавного значення	гідрологічний	301,5	622,5
	орнітологічний	321,0	
Ботанічні заказники місцевого значення		217,0	
Ландшафтні заказники місцевого значення		74,5	
Гідрологічні заказники місцевого значення		68,0	
Пам'ятки природи місцевого значення	комплексна	1,5	5,6
	геологічна	0,1	
	гідрологічні	1,6	
	ботанічні	2,4	
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва		37,1	
Ботанічний сад		7,8	
		1662,5	

Таблиця 3

Перелік об'єктів природно-заповідного фонду КЗЗМ Тернопіль

Назва об'єкту ПЗФ	Категорія	Площа, га
Лісопаркова частина		
«Загребелля»	Регіональний ландшафтний парк	630,0
«Чагарі Кутківецькі»	Ботанічний заказник місцевого значення	87,0
«Тернопільське джерело»	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	0,01
«Тернопільські джерела»		0,1
«Тернопільський дуб»	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	0,01
«Тернопільська липа»		0,01
«Тернопільські магнолії»		0,02
«Заповідний куточок ім. М. П. Чайковського»		0,03
«Старий парк»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва	7,0
Сквер Кобзаря		0,3
Сквер ім. Шевченка		1,0
Сквер ім. В. Чорновола		0,5
Лісогосподарська частина		
«Серетський»	Гідрологічний заказник загальнодержавного значення	301,5
«Чистилівський»	Орнітологічний заказник загальнодержавного значення	321,0

«Наші гаї»	Ландшафтний заказник місцевого значення	40,0
«Головачеве»		28,5
«Кружляк»		6,0
«Іванівський»	Ботанічний заказник місцевого значення	57,0
«Довжанський»		37,0
«Шляхтинецький»		36,0
«Горішньоівачівський»	Гідрологічний заказник місцевого значення	37,5
«На куті»		16,3
«Велике болото»		14,2
«Відслонення сармату у с. Великий Глибочок»	Комплексна пам'ятка природи місцевого значення	1,5
«Скупчення кристалів кальциту у с. Лучка»	Геологічні пам'ятка природи місцевого значення	0,1
«Озерце «Безодня»	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	0,33
«Миролобівське джерело»		0,28
«Острівське джерело»		0,12
«Джерело Різдва Пресвятої Богородиці»		0,025
«Ступківське джерело»		0,02
«Джерело «Безодня»		0,04
«Джерело «В загороді»		0,01
«Джерело Пресвятої Трійці»		0,23
«Джерело Божої любові»		0,03
«Тернопільська діброва»		1,3
«Дуб звичайний»		0,1
«Дуби братів Місулів»	0,025	
«Дуб «Козацький»	0,02	
«Дуб «Товстолугівський»	0,02	
«Вікові дерева «Модрини»	0,02	
«Товстолузька липа»	0,02	
«Лиса гора»	28,3	
«Плотицький»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва	7,8

Об'єктивною передумовою збереження існуючої площі КЗЗМ Тернопіль є надання заповідного статусу основним структурним елементам – паркам, скверам тощо. Звичайно, що не усі озеленені території міста відповідають статусу об'єктів ПЗФ.

Проте погоджуємось із пропозиціями профільних відомств [2] та науковців [4,5] щодо надання статусу парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва парку «Національного відродження» (45 га), парку «Топільче» (60 га), парку ім. Т. Шевченка (18 га), а також скверу «Миру» (1,6 га) та дендрарію ТНПУ ім. В. Гнатюка разом із нещодавно закладеним «Біблійним садом» (загальною площею близько 5 га). Створення нових об'єктів ПЗФ в межах КЗЗМ Тернопіль дозволить збільшити площу заповідних територій до 1792 га. А природоохоронний статус парків міста стане превентивним механізмом недопущення їх забудови та скорочення площ.

Література:

1. Кузик І.Р., Царик Л.П. Геоекологічна оцінка структури комплексної зеленої зони міста Тернопіль та її оптимізація. Людина та довкілля. Проблеми неоекології. 2020. Випуск 34. С.8-18. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2020-34-01>
2. П'ятківський І.О. Сучасний стан мережі природно-заповідного фонду та перспективи розвитку у Тернопільській області. Охорона і менеджмент об'єктів неживої природи на заповідних територіях: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Гримайлів-Тернопіль: «Джура», 2008. С. 259-264.
3. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду Тернопільської міської територіальної громади Тернопільського району станом на 13.05.2022 р. URL: https://ecology.te.gov.ua/media/uploads/ternopiul_mtg.pdf
4. Царик Л., Царик П. Локальна екомережа як природоохоронна система міста Тернополя. *Стратегія сучасного міста*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Сімферополь: Кримський інститут бізнесу УЕУ. 2012. С. 138-143.
5. Царик П., Царик Л. Регіональний ландшафтний парк «Загребелля» у системі рекреаційного і заповідного природокористування. Монографія. Тернопіль: редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2013. 186 с.